

SOCARRRELL

publicació del GOB a Menorca - estiu 2017 - núm.97

40 ANYS DEL GOB MENORCA

AGRAÏMENTS

Volem fer un esment especial adreçat a totes les persones i entitats que feu possible la nostra feina. Als socis, als voluntaris, a les empreses, entitats i persones a títol individual que col·laboreu amb nosaltres donant suport econòmic o sumant-vos a les nostres accions. A tots vosaltres, el nostre agraïment més sincer.

El GOB (Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa) és una associació ecologista sense ànim de lucre que treballa a les Illes Balears des de l'any 1973. La secció insular de Menorca es va crear el 1977 i actualment té més de 1.300 socis.

El seu objectiu bàsic és ajudar a assolir una economia realment sostenible, cosa que implica necessàriament fer compatibles les activitats humanes amb els valors ambientals.

El GOB és membre de

Camí des Castell, 53. 07702 Maó
Telèfon: 971 350 762
Fax: 971 351 865
info@gobmenorca.com
www.gobmenorca.com
f www.facebook.com/gobmenorca
t @gobmenorca

Dades bancàries:
Colonya: IBAN ES91 2056 0012 2141 0200 1610

CIF G-07 089 600

Dipòsit legal: ME-67/1993

CONTINGUTS

PÀGINA 3
EDITORIAL
El GOB: un compromís amb Menorca

PÀGINA 4
Els principis

PÀGINA 5
El GOB Menorca en xifres

PÀGINES 6
El GOB i el territori

PÀGINES 8
El GOB i l'aigua

PÀGINES 10
El GOB, l'agricultura i la pesca

PÀGINA 12
El GOB i el turisme

PÀGINA 14
El GOB i l'energia

PÀGINES 16
El GOB i l'educació

PÀGINA 18
El GOB i la biodiversitat

EDITORIAL

EL GOB: UN COMPROMÍS AMB MENORCA

Fa quaranta anys que un grupet de joves dedicats a l'observació dels ocells va decidir donar una passa per Menorca. Van veure que, si no es feia alguna cosa, els paratges de l'illa no vivien més espècies es degradarien irreversiblement. L'Albufera des Grau n'era l'exemple més clar. I van crear la secció menorquina del GOB, associació que s'havia format l'any 1973 a Mallorca. Eren temps de desgavell urbanístic. Sortien projectes arreu amb l'excusa del progrés turístic. El GOB va aconseguir catalitzar bona part de la societat menorquina i, amb la col·laboració d'altres entitats, es van salvar de la destrucció paratges com Macarella, Cala en Turqueta, Tirant, barranc d'Algendar, Atalis, Lluçaliari, Trebalúger..., que són actualment el reclam turístic més important que tenim. El GOB no treballa pels ocells, sinó per les persones, perquè entén que sense un medi ambient de qualitat la gent no pot tenir una vida de qualitat. **Quan defensem els ocells, el paisatge, l'aigua o la mar, defensem la gent.**

Durant aquests anys el GOB no només ha sobreviscut, sinó que ha crescut. La secció de Menorca té actualment més de 1300 socis, i la visió de les problemàtiques ambientals ha madurat considerablement. **Dels objectius inicials d'investigar, divulgar i defensar la natura, hem passat a intentar fer compatibles les activitats humanes amb els valors ambientals, a través d'una economia social, sostenible i solidària.** Denota un procés de reflexió i evolució, aconseguït gràcies a una voluntat de diàleg

obert amb les diferents visions i interessos de la societat, contrastat amb una informació científica rigorosa. L'actualització constant dels objectius, les metodologies per aconseguir-los i l'avaluació dels resultats són molt importants per mantenir i millorar una associació com el GOB. Ho hem aconseguït amb la celebració de diferents congressos de reflexió interna, a més de donar molta importància als espais de participació dins l'associació.

El GOB ha fomentat la implicació ciutadana en els problemes ambientals i socials, i el treball en xarxa amb altres entitats. **Hem unit esforços amb molta gent per aconseguir els nostres propòsits.** Per exemple ens vam implicar des d'un principi en el que avui dia és el Fòrum d'Entitats del Tercer Sector de Menorca, i hem participat activament en diferents plataformes i coordinadores, fins i tot a nivell supràinsular.

En aquests quaranta anys hem aconseguït coses, però és evident que la problemàtica ambiental és molt preocupant, amb situacions poc imaginables llavors: energia, aigua, sobreexplotació de recursos, contaminació, canvi climàtic, amenaces al sòl rústic, paisatge... **El GOB intenta donar resposta amb propostes pràctiques, amb projectes imaginatius:** custòdia agrària, consum responsable, impuls de bones pràctiques, aplicacions de planta autòctona, foment d'energies renovables, recuperació d'aljubs i altres. Tenim, per tant, molt a proposar encara a la societat per anar transformant aquesta illa en un lloc ben conservat per a les futures generacions.

ELS PRINCIPIS

ELS NOSTRES PRINCIPIS SÓN COM UN FULL DE RUTA AL QUAL RETORNEM SEMPRE QUE HEM D'INICIAR UN NOU CAMÍ O HEM DE RESPONDRE A ALGUN INTERROGANT PLANTEJAT EN EL SI DE L'ENTITAT. ES PODEN DESPLEGAR TANT COM SIGUI NECESSARI I ES PODEN ANALITZAR DES DE MOLTS DE PUNTS DE VISTA SEMPRE PER GARANTIR-NOS QUE NO ENS DESVIAM DELS OBJECTIUS PELS QUALS NEIX EL GOB. AQUÍ ELS HEM AGRUPAT SOTA CINC EPÍGRAFS PER TAL DE TRANSMETRE MILLOR EL NOSTRE IDEARI.

COMPROMÍS

Què mou tantes persones a dedicar molt del seu temps de vida a una causa com l'ecologisme? Només hi ha una resposta: el compromís amb la terra, amb els recursos finits, amb la justícia social. **Aquest compromís neix del sentiment de pertinença a un món del qual en som una peça, una peça clau, sí, però només una de les moltes peces que el conformen.** El nostre petit món, Menorca, és una terra on les persones encara podem sentir la meravella d'uns paisatges harmoniosos, d'unes aigües netes on submergir-se i d'un cel on es poden veure les estrelles. La por que la cobdícia d'alguns faci que els nostres descendents no tinguin aquest privilegi és el ressort que ens activa cap a l'inconformisme i cap a la crítica social per tal d'evitar-ho.

COHERÈNCIA

Al llarg de la nostra història **al GOB hem dut a terme una línia de treball on la coherència amb els principis ètics que defensam són aplicats tant en les accions públiques com en el dia a dia de l'associació.** El mantenir-se fidels en els ideals, sense deixar-se endur per cants de sirenes, l'eficàcia a l'hora de treballar, l'austeritat que regeix totes les activitats econòmiques i, per descomptat, l'activisme que se'n deriva de tot plegat ha fet que el GOB hagi subsistit des d'abans de l'arribada de la democràcia al nostre país.

RIGOR

La independència de qualsevol grup de poder, ja sigui polític o econòmic, esdevé fonamental per poder abordar els temes amb rigor. **Totes les nostres opinions, denúncies o propostes tenen una base científica i legal que ha permès que les accions, tot i poder ser criticables, estan sòlidament argumentades.** La seriosa feina duta a terme per les persones que, en un moment o altre, estan al davant de l'entitat es basa en les normatives ambientals insulars, autonòmiques, nacionals o internacionals. A la vegada els professionals que ens assessoren, la majoria de manera desinteressada, ho fan des d'una visió multidisciplinària que permet abordar les temàtiques des de vessants molt diferents.

TRANSFORMACIÓ SOCIAL

L'objectiu final de les nostres accions és aconseguir un canvi en la societat que permeti fer compatible l'activitat humana amb la conservació dels valors, i en un ús racional i just dels recursos naturals al nostre abast. Formar ciutadans crítics que participin activament en la vida pública és bàsic per aconseguir-ho, per açò donem tanta importància a l'educació no formal, tant d'infants com d'adults.

DIÀLEG

Tot i ser una feina que no sempre és percebuda per la societat amb tota la seva intensitat, **al GOB intentem dialogar amb tots aquells grups o persones que tenen alguna cosa a dir en temes socioambientals.** Per aconseguir resultats positius, des de fa anys treballem amb entitats, plataformes o grups amb qui sumar esforços. Arribar a consensos no és fàcil i sempre s'ha de tenir present el principi que tothom ha de cedir i tothom hi ha de guanyar. La feina amb institucions i administracions és constant i perseverant, i té com objectiu que la visió conservacionista sigui present en tot allò que afecti l'activitat pública.

EL GOB MENORCA EN XIFRES

1.323 socis, hem tingut **9** seus socials diferents, s'han mobilitzat més de **2.000** persones en jornades de voluntariat, **151** persones han format part de la Junta Directiva, hi ha hagut **12** presidents insulars, s'han fet **89** contractes formals de feina, **5** congressos, **18.000** animals atesos al Centre de Recuperació, **121.500** alumnes i **4.875** activitats d'educació ambiental en **24** anys, **1.225** participants i **22** campaments d'estiu en **15** anys, **97** nombres de la revista Socarrell, **14** llibres i contes editats, **6** premis rebuts i **33** premis atorgats, **11** serveis o instal·lacions posades en marxa, **10.865** participants en excursions públiques en **12** anys (A peu per Menorca), **56.658** visitants al Centre de la Natura de Menorca en **13** anys, **9.790** participants en activitats de formació i divulgació, **5.056** seguidors al Facebook, **3.730** seguidors de Twitter i **95.000** visites anuals a la pàgina web, **6.125** escrits d'al·legacions, denúncies i propostes, **76.643** Kw produïts amb plaques solars i **37.115** Kg de CO² no emesos a l'atmosfera, **2.021** hectàrees en custòdia a través de **27** acords.

EL GOB I EL TERRITORI

Ja en aquella època la societat menorquina va mostrar una actitud propositiva, quan es va editar i distribuir una proposta d'ordenació territorial amb visió d'illa. Els anys mostrarien que aquest treball estava molt ben fonamentat.

Menorca havia estat objecte de la planificació del Pla Provincial del 75, que preveia urbanitzar quasi tota la cosa, amb la construcció prèvia de carreteres de circumval·lació, de les quals només s'arribaria a fer la de la costa de Sant Lluís. Aquell panorama de futur no agradava a bona part de la població menorquina, i les respostes ciutadanes dels anys següents ho mostrarien molt clarament.

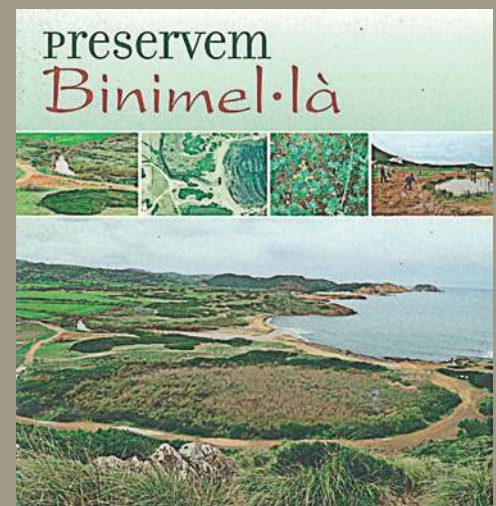
**“QUI ESTIMA MENORCA NO LA
DESTRUEIX” ERA EL LEMA QUE SE
SENTIA RETRONAR A CADA ACTE**

El GOB va encapçalar llavors les campanyes dels anys vuitanta. “Qui estima Menorca no la destrueix” era el lema que se sentia retronar a cada acte. En aquells moments, cada ajuntament era lliure d'anar incorporant noves urbanitzacions quan modificava el Pla General i el front de lluites era enorme: Atalis, Binimel·là, Turqueta, Ets Alocs, Trebalúger, Algendar, Son Saura, Son Bou, Tirant, l'Albufera encara, Macarella (amb una lluita que arribaria al canvi de segle), Llucalari...

Les victòries puntuals s'anaven succeint, sempre a contracorrent del poder establert però guanyant credibilitat davant la ciutadania. Mentre els ajuntaments revisaven els seus planejaments generals i incorporaven noves urbanitzacions, el GOB creixia en nombre de persones associades i l'actualització de l'entitat es discutia en congressos que aprofundien els temes.

Després d'un conjunt de proteccions puntuals, s'aconseguiria elaborar dos inventaris de valors naturals a totes les illes, de la suma dels quals sorgiria finalment, el gener de 1991, la Llei d'Espais Naturals. Era el primer instrument destacat que racionalitzava la destinació del territori en funció del patrimoni natural.

Dos anys després arribaria la declaració de Menorca com a Reserva de Biosfera per part de la UNESCO, que havia estat precedida d'un ingent treball d'estudis i debats pluridisciplinars liderats per l'Institut Menorquí d'Estudis.

**EL PTI, FRUIT DE
LES COMPETÈNCIES
TERRITORIALS EN MANS
DEL CONSELL INSULAR,
VA ESDEVENIR UN
INSTRUMENT CLAU PER
EVITAR LES ENVESTIDES
TERRIBLES QUE VAN PATIR
LES ALTRES ILLES**

L'ENVESTIDA URBANÍSTICA SOBRE EL TERRITORI DE MENORCA COMENÇA ELS ANYS 60. A LA DÈCADA DELS 70 HI HA LES PRIMERES REACCIONS SOCIALS (MACARELLA, TURQUETA, ALBUFERA DES GRAU...). D'AQUÍ NAIXERÀ EL GOB AMB L'OBJECTIU D'ESTRUCTURAR I DONAR PERMANÈNCIA A LES MOBILITZACIONS QUE S'HAVIEN DUIT A TERME.

AJUDA'NS A SALVAR EL PAISATGE DE MENORCA

AIXÍ
NO!

www.savemenorca.com

La declaració honorífica de la Reserva, que no incorporava cap obligació legal però sí un consens elevat, veuria el seu esperit traslladat a un instrument molt estratègic: el Pla Territorial Insular (PTI) de 2003. A grans trets, es van eliminar al voltant de 50.000 places turístiques programades, es van descartar els nous habitatges en sòl rústic i es va orientar el creixement turístic cap a hotels o xalets, mentre que es prohibien els nous apartaments.

QUAN UN TERRITORI S'URBANITZA, S'HA PERDUT PER SEMPRE

El PTI, fruit de les competències territorials en mans del Consell Insular, va esdevenir un instrument clau per evitar les investides terribles que van patir les altres illes a l'era de Jaume Matas. Instrument planificador injuriat pels interessos que es mouen al voltant de l'economia especulativa basada en la urbanització, va rebre, no obstant, el premi estatal al millor pla d'ordenació territorial.

El projecte d'un gran port a Ciutadella, que incorporava un dic enorme a la bocana, una urbanització de devers 4000 places i un camp de golf que s'ajuntava amb cala en Blanes, va significar deu anys de campanyes continuades. Finalment, quan semblava que estava tot descartat, una gran rissaga va provocar un acord polític per construir el dic de Son Blanc, pensat

per als vaixells habituals i sense la càrrega urbanística, tot i l'impacte evident sobre el medi marí i la costa.

La legislatura de 2011, molt condicionada per la crisi econòmica de 2008, viuria un intent seriós d'acabar amb el model diferenciad de Menorca. La combinació d'una Norma Territorial Transitòria i d'un projecte molt impactant sobre la carretera general de l'illa, acabaria mobilitzant un ampli espectre social, com mai s'havia vist, a la contra d'aquests projectes.

Menorca manté encara molts creixements previstos a les urbanitzacions planificades en els desenvolupistes anys vuitanta. Quan un territori s'urbanitza, s'ha perdut per sempre. Però quan s'ha aconseguit protegir, hi queda la possibilitat que algú intenti canviar les regles del joc qualche dia. La presència d'associacions ciutadanes fortes és una garantia no sotmesa a les conjuntures del poder institucional.

El puerto, adjudicado

La UTE formada por INBEDA y Dragados es la ganadora del concurso de ampliación de las instalaciones portuarias de Ciutadella al haber logrado mayor puntuación que la otra licitante

M.S.C.M.

La Comisión Paritaria des-
pejó ayer la incógnita, que
no era tanta porque desde el
primer momento la empresa
ganadora había partido como
favorita. La UTE formada por el
grupo americano Inversiones
Behring Dabih SL (INBEDA)
junto con Dragados y Construc-
ciones SA ha resultado adjudicataria del concurso de ampliación del puerto de Ciutadella y de su desarrollo urbanístico al haber logrado mayor puntuación que la otra licitante, Ciutat de Ponent.

Dos horas y media bastaron a los miembros de la Comisión Paritaria para culminar el trámite de votar los dos proyectos concusantes y presentar una propuesta de adjudicación en favor de INBEDA-Dragados y su proyecto Grand Port.

De hecho la resolución había quedado prácticamente decidida en el encuentro celebrado la pasada semana en Palma, si bien en aquella ocasión no se pasó a la votación porque faltaba uno de los miembros de la mesa. Ayer no faltó nadie.

Puntuación

Los políticos y técnicos de la mesa de adjudicación concedie-

GANADOR. El proyecto de INBEDA-Dragados contempla el dique exterior, puerto deportivo, desarrollo urbanístico y campo de golf

EL GOB I L'AIGUA

MENORCA NO TÉ MUNTANYES AMB NEU, NO TÉ RIUS AMB CABALS I REPRESSES. NOMÉS TÉ L'AIGUA DOLÇA QUE ARRIBA PER LA PLUJA I QUE ACONSEGUEIX INFILTRAR-SE ALS AQUÍFERS. PER ACABAR-HO DE FER, RESULTA QUE LA MEITAT NORD DE L'ILLA ÉS QUASI TOTA IMPERMEABLE I QUE LA MEITAT SUD -DE MARÈS- ESTÀ RODEJADA D'AIGUA DEL MAR.

Al llarg de la seva història, l'aigua de pluja s'ha anat escolant sota el terreny i entrant en la porositat del marès. Per una qüestió de densitat, l'aigua salada queda a sota i, a força d'empènyer cap a la costa, la del mar no aconsegueix entrar en el terreny permeable. Per això, les primeres perforacions trobaven aigua dolça a pocs metres.

Però el panorama va canviar de manera dràstica amb l'arribada del model turístic de masses i amb la intensificació de l'agricultura. Tant una cosa com l'altra necessiten molta d'aigua. Al cap de vint anys de bombejar sense control, alguns pous propers a la costa ja van mostrar símptomes de canvi perquè l'aigua del mar s'endinsava a la terra i salinitzava el líquid.

Aquests indicadors no varen ser atesos. A les facultats que ensenyaven els enginyers que gestionaven el recurs, els van inculcar que les polítiques públiques d'aigua es basaven a donar resposta a tota la demanda que hi hagués. De manera que es van canviar els pous salinitzats per d'altres que es trobaven més a l'interior.

A mitjans dels vuitanta van començar a fer-se controls dels nivells d'alguns pous. Prest es va veure que l'aquífer estava baixant amb rapidesa. La conclusió era fàcil: s'estava consumint més aigua que la que entrava per pluja. O sigui, s'estava usant l'aigua que històricament s'havia acumulat. Això és un recurs no renovable a escala humana i, per tant, qualque dia s'acaba.

Menorca ha passat de 40.000 persones censades el 1950 a 90.000. I hi hem afegit tota la gent que ve a l'estiu, que fa que el mes d'agost passem de les 200.000 persones a la vegada sobre l'illa. Cada persona, cada piscina, cada jardí turístic, necessita la seva dosi d'aigua.

Filtres verds

Depura la teva aigua,
torna-la a aprofitar

Filtros verdes

Depura tu agua,
aprovéchala de nuevo

Green water filters

Purify your water
and use it again

Per la seva part, l'obertura de mercats ha anat fent baixar el preu de la llet i va dur com a conseqüència que diferents explotacions incrementassin molt el nombre de vaques, amb l'objectiu de produir més amb menor cost. Però aquí a l'estiu no hi ha menjar a les tanques per produir llet, amb la qual cosa cal regar i molt.

Amés, moltes vaques juntes provoquen una gran quantitat de purins, que van romandre molts anys descontrolats. Afegim-hi centenars de cases en hortalas i urbanitzacions sense clavegueram i tindrem una explicació bastant aclarida de l'actual contaminació per nitrats.

Les dades es van començar a conèixer a finals dels noranta. El GOB havia anat fent feina en denúncies d'abocaments industrials a gran escala, en buidats de fosses sèptiques a torrenteres, o amb depuradores que clarament funcionaven malament. Però el 2007 es va elaborar un document complet d'anàlisi i propostes sobre l'aigua i es va iniciar un treball més sistemàtic.

Un estudi fet per dues universitats va detectar metalls pesants a la platja de Trebalúger. Això va servir per forçar analítiques de clavegueram que van demostrar la manca de control de les aigües que arribaven a la depuradora. De llavors ençà, s'està insistint als ajuntaments que facin controls periòdics per assegurar que no arriben contaminants industrials. Els metalls pesants no són eliminats en el procés de depuració i és fàcil que acabin al mar o als torrents.

La revisió de tarifes també és un element clau per aconseguir estalvis de l'aigua d'aquífer que s'usa per caprici. Gravar els grans consums i baixar el preu als consums lògics és una gran manera de posar seny. També serveix per incentivar l'aprofitament de pluvials, un costum molt arrelat que es va abandonar però que segueix sent un recurs de primer ordre per a jardineria, neteja, electrodomèstics, etc.

El control de purins (els dos llocs amb més ramaderia van ser objecte d'expedients sancionadors) i la vigilància de regadius (el 2016 s'han obert els primers expedients) són igualment imprescindibles, perquè les poques finques que reguen farratges gasten tant com la població resident i visitant.

Per a les cases que es troben allunyades del clavegueram, el GOB promou la depuració a base de filtres verds, un sistema descentralitzat i econòmic per a depurar les aigües sense olors ni mosquits.

La Directiva Marc de l'Aigua, aprovada l'any 2000, va significar un nou paradigma a nivell europeu. Ara l'objectiu principal no és servir a la demanda, sinó aconseguir un bon estat de les masses d'aigua. Aquest ha de ser el camí. Minimitzar les extraccions innecessàries, aconseguir nous recursos amb pluvials i depuració, i controlar molt bé les contaminacions que poden arribar al subsol.

EL GOB, L'AGRICULTURA I LA PESCA

Cap a mitjans dels anys noranta, el medi marí es convertí en protagonista de les accions de l'entitat que van derivar en tot un procés participatiu amb el sector pesquer i diferents agents implicats a promoure les reserves marines. En aquell moment es va actuar com a facilitadors del procés, aportant la vessant de la sostenibilitat pesquera en el discurs i promovent una petició conjunta per sol·licitar la declaració de la Reserva Marina de Nord, la qual fou aprovada el 1999. Posteriorment, la campanya "Mirem cap a la mar", un programa de neteja de platges, va continuar la tasca de sensibilització envers el medi marí.

L'experiència viscuda amb el sector pesquer i els seus bons resultats van fer pensar que un procés similar podria funcionar, també, per al sector agrari. S'ha de tenir en compte la situació de crisi que vivia el sector, on l'abandó de l'activitat o la seva intensificació eren les dues opcions més triades pels llocs. Era necessari, per tant, plantejar una reorientació cap a una producció sostenible, responsable amb l'entorn i els valors naturals i, a la vegada, amb valor afegit i diferenciació.

Va ser llavors quan es va començar a tenir contactes amb el que s'estava cuinant ben a prop de casa nostra, concretament a Catalunya, amb iniciatives semblants que cercaven la corresponsabilitat de la societat en la conservació. L'any 2000 es va participar a una trobada amb diverses entitats ambientals a Montesquiú, la qual va servir per conèixer experiències de custòdia del territori d'Estats Units, el Canadà, França i Itàlia. És on començà el moviment de la custòdia del territori al nostre estat.

CERCAR LA IMPLICACIÓ DE LA SOCIETAT I LA CORRESPONSABILITAT DE LA PAGESIA PER ACONSEGUIR COMPATIBILITZAR LA VIABILITAT ECONÒMICA DE LA GESTIÓ AGRÀRIA AMB LA CONSERVACIÓ DELS VALORS AMBIENTALS.

Fruit d'aquest apropament, al Congrés del GOB Menorca de 2003 es va dedicar una ponència específica al "Sector agrari i sistemes de custòdia", de la qual en va sortir un document de posicionament de l'entitat per treballar de manera més explícita amb aquest sector. L'objectiu?... Cercar la implicació

LA PRESERVACIÓ DELS VALORS NATURALS, PAISATGÍSTICS I CULTURALS DE MENORCA ESTAN ESTRETAMENT LLIGATS A LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES QUE S'HI DESENVOLUPEN, LES QUALS NECESSITEN DE L'EXTRACCIÓ O EXPLOTACIÓ DELS RECURSOS PER A LA SEVA VIABILITAT. LA GESTIÓ AGRÀRIA I PESQUERA SÓN DUES ACTIVITATS QUE ESDEVENEN ESTRATÈGIQUES PEL QUE FA A LA PRESERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL I EL GOB DES DELS SEUS INICIS N'HA ESTAT BEN CONSCIENT. TAL VEGADA, LA FEINA MÉS DIRECTA AMB AQUESTS DOS SECTORS, PERÒ, VA COMENÇAR AMB LA MAJORIA D'EDAT DE L'ENTITAT.

de la societat i la corresponsabilitat de la pagesia per aconseguir compatibilitzar la viabilitat econòmica de la gestió agrària amb la conservació dels valors ambientals.

ACTUALMENT, HI HA VINT-I-SET ACORDS DE CUSTÒDIA SIGNATS QUE SUMEN UN TOTAL DE 2.020 HECTÀREES, QUE FORMEN PART DE LA XARXA DE FINQUES AGRONATURALS DE MENORCA

Des de llavors ençà, a través del programa de custòdia agrària, s'ha treballat conjuntament amb pagesos i pageses de l'illa per apropar-los una visió més ambiental en la seva gestió, tot mostrant-los els valors naturals presents a les seves finques i acompanyant-los en un procés d'adaptació de les pràctiques agràries per afavorir-los. Aquesta tasca s'ha desenvolupat a partir dels acords de bones pràctiques agràries signats entre el GOB i la propietat i les persones gestores de les finques agràries. Aquests acords comprometen la finca a desenvolupar un conjunt de mesures, que comporten tenir beneficis ambientals i econòmics, i el GOB es compromet a donar suport en l'aplicació de les mesures i en la recerca d'accions per facilitar la viabilitat de les finques. Actualment, hi ha vint-i-set acords de custòdia signats que sumen un total de 2.020 hectàrees, que formen part de la *Xarxa de finques agronaturals de Menorca*.

Amb el programa s'ha donat suport a pagesos i pageses en la reorientació de les seves explotacions, per treballar cap a produccions més responsables amb els recursos naturals, amb una gestió agrària que cerca afavorir la fauna i la flora de l'illa, i en la recerca de la diferenciació dels seus productes.

Aquesta tasca s'ha desenvolupat a través de diferents línies d'acció, com pugui ser la formació, la promoció dels productes derivats d'aquesta gestió responsable, el voluntariat agrari o les actuacions directes per recuperar elements d'interès, entre d'altres. A més, també s'ha treballat per establir les bases de la custòdia pesquera.

Els beneficis d'una gestió responsable van molt més enllà de produir productes per a la societat; dinamitza l'economia local i fixa llocs de feina al territori, beneficia la biodiversitat, tant silvestre com agrària, amb el foment de les varietats locals i les races autòctones, preserva el paisatge en mosaic de Menorca, element clau en la declaració de la Reserva de la Biosfera, i es recuperen sabers i tradicions, tan importants de la nostra identitat.

La població té un paper molt necessari en tot aquest procés, hem de ser conscients que els nostres hàbits alimentaris tenen una repercussió directa sobre el nostre entorn. Consumir productes de finques que duen a terme una gestió agrària responsable ja hem vist que té moltes implicacions, començant per la nostra salut, amb productes frescos, de proximitat i de temporada, però també pels valors naturals o l'economia de Menorca. Tot un seguit de valors molt necessaris per a una societat que pensa en el seu futur i en el de les generacions venidores.

EL GOB I EL TURISME

L'atracció del mar a l'estiu no era abans un costum majoritari. Només petits nuclis de menorquins es trobaven per passar els caps de setmana al litoral. Des de la perspectiva agrària, que era la que imperava fins llavors, un lloc amb costa era una finca amb terrenys pobres, sotmesos a la sal. Per això es deixaven en herència als fills menors.

Però la febre de platja arribaria a l'illa els anys seixanta, amb les primeres companyies que captaven clients del nord d'Europa, que venien assedegats de sol. Així començarien les primeres urbanitzacions a la costa, que no comptava en aquells moments amb figures de protecció.

Binibèquer, cala en Porter, Punta Prima, s'Algar, Santandria, Sant Tomàs, cala en Blanes... van obrir el camí. Després vindrien cala Blanca, cala Galdana, Biniancolla, Arenal d'en Castell, Son Bou i uns quants més. A mitjans dels anys setanta, hi hauria les primeres reaccions socials contra aquesta transformació i es crearia el GOB a Menorca.

Com que hi havia molta relació entre el creixement urbanístic i el turisme, en aquell temps es valorava tot de manera conjunta. Per a molta gent, el turisme era el causant de tant de ciment a la costa.

A Menorca el fenomen turístic va arribar més tard que a les illes veïnes (alguns diuen que per causa del retard en infraestructures imposat pel franquisme com a càstig al sentiment republicà que van tenir els menorquins). També sembla clar que va entrar-hi més lentament, potser perquè l'illa disposava d'una economia que no anava malament, amb un model agrari en marxa i un considerable pes de la indústria (sabates, bijuteria, etc).

Tot i així, el turisme i el seu urbanisme associat van ser un tsunami. Lluitar contra una inèrcia tan estesa, que venia acompanyada de molta publicitat, que generava nombrosos llocs de feina a la construcció, i sense legislació favorable, va fer que les primeres feines per traslladar una reflexió amb visió de futur cap a la societat dels 70 i 80 fos una tasca gairebé èpica.

La gran demanda de construcció va implicar també la destrucció de sistemes dunars impressionants per a usar-los com a arena d'obra. Cavalleria, Son Saura del nord, Tirant, es Grau i moltes altres zones van patir mossegades espectaculars. Amb elles, es perdien també valors naturals i la fesomia dels indrets.

L'alta rendibilitat de les inversions en construccions turístiques va provocar un desviament important de capital de la indústria cap als apartaments. Probablement alguns teixits productius es van perdre per aquest motiu.

La Llei de Costes de 1988 va establir un nou marc legal, però es va anunciar amb molta antelació i va provocar una nova envestida de construccions damunt la mateixa arena. Tot i així, seria al final una nova palanca per frenar alguns desgavells.

LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XX VA SER UNA ÈPOCA DE GRANS CANVIS, A MENORCA I EN TOT L'ENTORN PROPER. L'ARRIBADA DEL TURISME DE MASSES VA SIGNIFICAR UN NOU MODEL EN L'ECONOMIA, EN EL TERRITORI I EN EL MERCAT DE TREBALL.

UN AEROPUERTO PARA UNA MENORCA SOSTENIBLE

GRUP BALEAR
D'ORNITOLOGIA
I DEFENSA DE
LA NATURALESA

Camí des Castell, 59 07702 Maó (Menorca) Tel. 971 35 07 62 Fax 971 35 18 65
www.gobmenorca.com info@gobmenorca.com

Després vindrien els projectes de camps de golf i ports esportius, alguns aturats directament als tribunals de justícia. I poc a poc, els agents de l'activitat turística s'anirien separant dels interessos de la construcció.

Una fita carregada de simbologia va ser el projecte que el GOB va consensuar amb el sector hotelier de Son Bou, a principis dels noranta, per impedir la degradació progressiva de la zona humida i el cordó de dunes. En base a aquest acord, es va aconseguir delimitar l'aparcament (que creixia cada any sobre el prat a base d'abocaments clandestins) i reordenar els serveis de platja. Es van ubicar els usos més urbans a la zona de davant dels hotels i es van eliminar les instal·lacions a la zona de platja més verge.

A mesura que s'ha anat comprovant que Menorca es posiciona millor en el mercat turístic si aposta més per la conservació que no pel creixement, les postures entre ecologistes i sector turístic han tingut més coincidències. Actualment aquest sector ja no pressiona per construir-hi més urbanitzacions.

El debat actual és veure de quina manera el turisme pot ajudar més a l'illa amb menors costos ambientals i socials. Cal treballar encara molt per fer entendre que s'ha de baixar la concentració de gent a l'estiu i que hi ha moltes millores a fer en matèria d'estalvi energètic, aprofitament de l'aigua i reducció de residus. I vigilar perquè les noves línies de turisme actiu no es desviïn i acabin malmetent els valors naturals que tant ha costat conservar.

EL GOB I L'ENERGIA

LES SOCIETATS HUMANES TENIM LA NECESSITAT D'UTILITZAR ENERGIA EXTERNA PER AL NOSTRE FUNCIONAMENT, SIGUI PER A USOS DOMÈSTICS, INDUSTRIALS, TRANSPORT, ETC. L'OBTENCIÓ D'AQUESTA ENERGIA CREA IMPACTES AMBIENTALS, EN DIFERENT MESURA SEGONS LES FONTS I L'ÚS QUE EN FEM DESPRÉS D'ELLA.

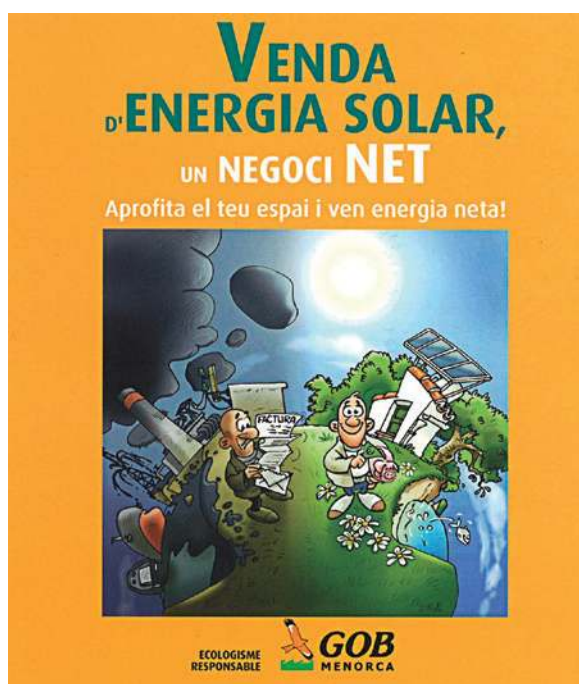
L'aproximació al problema energètic ha anat variant al llarg d'aquests quaranta anys, a mesura que els impactes ambientals es feien més evidents i també segons l'evolució de la tecnologia per a obtenir l'energia.

No tot el problema ve de les fonts energètiques, sinó també del nostre model de vida que cada vegada consumeix més energia per càpita. Per tant, tractar la qüestió energètica no implica només mirar de substituir les fonts contaminants d'energia per renovables netes, sinó també emprar l'energia de manera més responsable i eficient, revisar el model social consumista, potenciar el comerç de proximitat o la mobilitat sostenible, entre tantes altres coses. El mal ús dels combustibles fòssils està provocant el canvi climàtic, que tindrà greus impactes econòmics, socials i ambientals a Menorca. És un dels problemes més grans a què ens estem enfrontant, i tots els esforços són pocs per combatre'l.

EL GOB ÉS CONSCIENT, DESPRÉS D'AVALUAR-HO TÈCNICAMENT, QUE INSTAL·LANT ENERGIES RENOVABLES NOMÉS EN NUCLIS URBANS I POLÍGONS INDUSTRIALS NO N'HI HA PROU PER CANVIAR DE MODEL DE PRODUCCIÓ

Ja als anys 80 el GOB va organitzar algun acte per a donar a conèixer les energies renovables, i fins i tot a finals de la dècada va publicar a la premsa algun article alertant del canvi climàtic. L'any 2004 vam instal·lar plaques solars fotovoltaïques al local de Maó, i el 2008 també al Centre de la Natura a Ferreries, amb la idea d'animar els particulars a fer el mateix. L'any 2013 s'engega una altra campanya per potenciar la instal·lació de plaques solars per a escalfar aigua, *Posa't ses plaques*, en la qual participen, juntament amb el GOB, el fabricant LKN, instal·ladors professionals i una entitat financera, Colonya.

El GOB és conscient, després d'avaluar-ho tècnicament, que instal·lant energies renovables només en nuclis urbans i polígons industrials no n'hi ha prou per canviar de model de producció, tot i que s'ha de fer al màxim. Són necessàries també les plantes en sòl rústic. La preocupació del GOB ha estat que aquestes instal·lacions es facin en llocs adequats i contemplant tota una

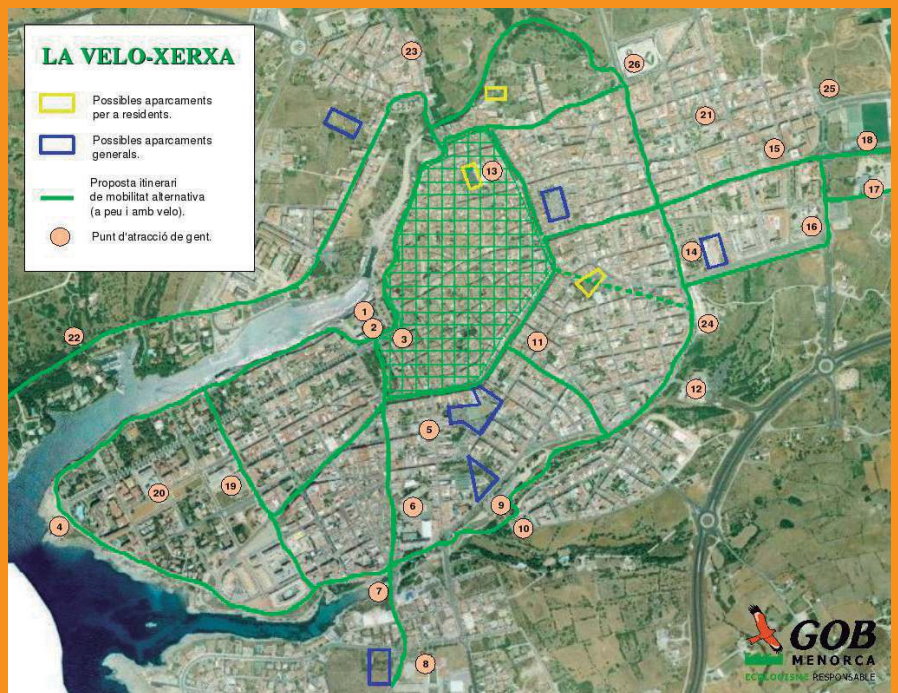
sèrie de mesures que redueixin el seu impacte ambiental i paisatgístic. En els casos de les plantes de Son Salomó i Binissafúller, el GOB (2006) va pactar amb els promotors aquestes condicions per aconseguir unes instal·lacions adaptades al medi i a la vegada rendibles. En altres casos, com el parc eòlic de Son Bruc i Ses Comunes, l'impacte ambiental era insalvable, motiu pel qual el GOB es va sumar a la campanya social d'oposició.

Cap a 2010 es crea un grup de treball sobre energia, amb assessors especialistes, que ajuden a definir un model energètic viable a defensar pel GOB Menorca. Documents com l'aproximació a un model energètic sostenible d'Eduard Furró (2008) ens ajuden a adoptar un posicionament rigorós en el debat de la transició energètica. Aconseguir un model energètic 100% renovable és possible si es té la voluntat de fer-ho. El GOB és soci també de la cooperativa SOM Energia, que s'ha convertit en una alternativa a les grans empreses elèctriques, socialment i ambientalment viable.

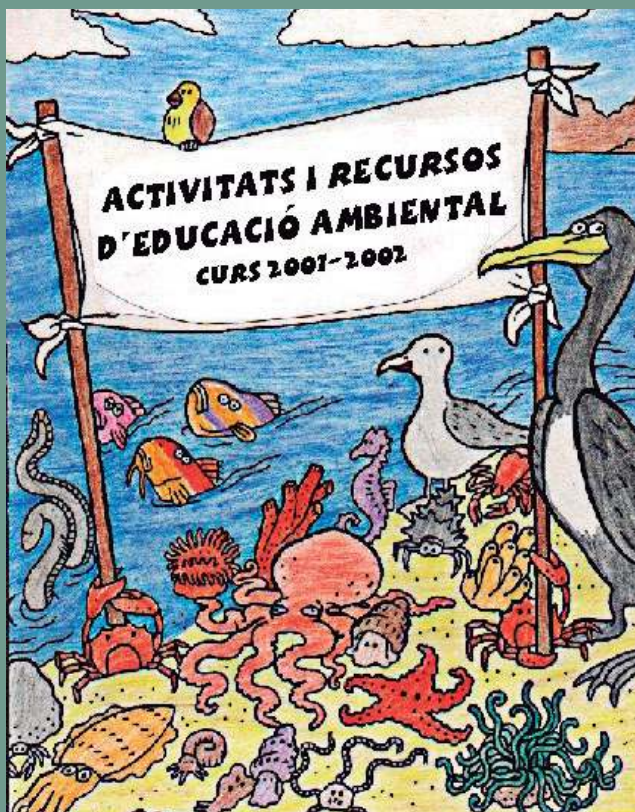
Una altra preocupació del GOB ha estat l'impacte de la central tèrmica del port de Maó, que s'ha anat ampliant en repetides ocasions i que aboca a la mar aigua calenta clorada. Una demanda insistent és que es canviï el combustible actual de fuel per gas natural, cosa que reduiria devers un 22% les emissions de CO₂ i s'evitarien les d'altres contaminants perillosos com els òxids de nitrogen i de sofre. A la llarga, aquesta central hauria de desaparèixer i transformar-se només en un suport a les energies renovables emprant una font alternativa d'energia, com per exemple l'hidrogen.

El GOB ha treballat en la transició cap a un model social sostenible, abordant qüestions com la compra responsable, de proximitat, la producció ecològica, el transport sostenible, i en definitiva la potenciació de l'economia social.

El futur del benestar social, la nostra economia i el nostre medi ambient depenen en gran part d'aconseguir un model energètic sostenible, sense contaminants, que faci front al canvi climàtic. El canvi climàtic està amenaçant greument l'agricultura i també el turisme, i empitjorarà la disponibilitat d'aigua. Si volem mantenir una Menorca ben conservada, urgeix posar en marxa les solucions que existeixen al problema energètic.

EL GOB I L'EDUCACIÓ

Aquesta fita maratoniana ha pres moltes formes diferents al llarg de tots aquests anys. Els seus antecedents se situen a principis dels 90, quan un grup de voluntaris del GOB ofería xerrades de forma puntual a diferents centres educatius, per tal de donar a conèixer als infants i al·lots aspectes sobre els espais naturals, la flora i la fauna de Menorca. També va ser l'època dels primers campaments i rutes, vivències marcades a la ment de moltes persones avui no tan joves.

EL GOB TAMBÉ HA ESTAT MOTOR DE L'ELABORACIÓ I L'EDICIÓ DE MATERIALS DIDÀCTICS I RECURSOS EDUCATIUS, AMB MÉS DE CATORZE LLIBRES PUBLICATS

Un poc més endavant, el 1993, i coincidint amb la declaració de Menorca com a Reserva de Biosfera, es creà el Servei d'Educació Ambiental del GOB Menorca (SEA), fruit de la creixent inquietud dels equips docents de l'illa envers el medi natural, la seva problemàtica i preservació. A partir d'aquí el SEA va anar ampliant

L'EDUCACIÓ AMBIENTAL I, EN GENERAL, LA DIVULGACIÓ DE LA NATURALES, HA ESTAT UN DELS OBJECTIUS PRINCIPALS DEL GOB DES DE LA SEVA FUNDACIÓ ARA FA QUARANTA ANYS. DES DELS SEUS INICIS FINS A DIA D'AVUI, EL MÉS IMPORTANT HA ESTAT SUMAR VEUS CAP AL PARADIGMA DE LA SOSTENIBILITAT.

els seus horitzons per tal d'arribar i transmetre la seva oferta educativa a escoles, instituts, associacions, ajuntaments i altres sectors de la societat menorquina. Es cerquen noves fórmules, metodologies i temàtiques, incorporant aspectes actuals de cada moment i buscant un compromís per part del públic envers diferents qüestions ambientals: aigua, residus, energia, espais naturals, territori, fauna... de Menorca, però sense perdre de vista la dimensió planetària dels problemes ambientals. Des de llavors fins a dia d'avui s'han realitzat 4.875 activitats a escolars, amb la participació de 121.500 alumnes.

El GOB també ha estat motor de l'elaboració i l'edició de materials didàctics i recursos educatius, amb més de catorze llibres publicats, com els llibres de plantes, ocells i excursions o els aclamats contes infantils. Pocs infants no coneixen na *Tris-Tras* a Menorca. També ha creat més de vint exposicions de temàtiques ambientals per tots els públics i ha gestionat espais d'interès educatiu i divulgatiu com el Centre de la Natura a Ferreries, l'Aula de Residus o El Centre de Recuperació i El Viver de Plantes Autòctones, encara avui sota la seva tutela. A més edita *el Socarrell*, revista divulgativa ambiental que existeix des del 1984. En els últims anys, la pàgina web i les xarxes socials s'han convertit en un mitjà de difusió molt potent. El GOB informa i forma milers de persones mitjançant els articles i notícies publicats a la seva web,

que donen peu a un debat i aprenentatge continu de la societat entorn els temes ambientals.

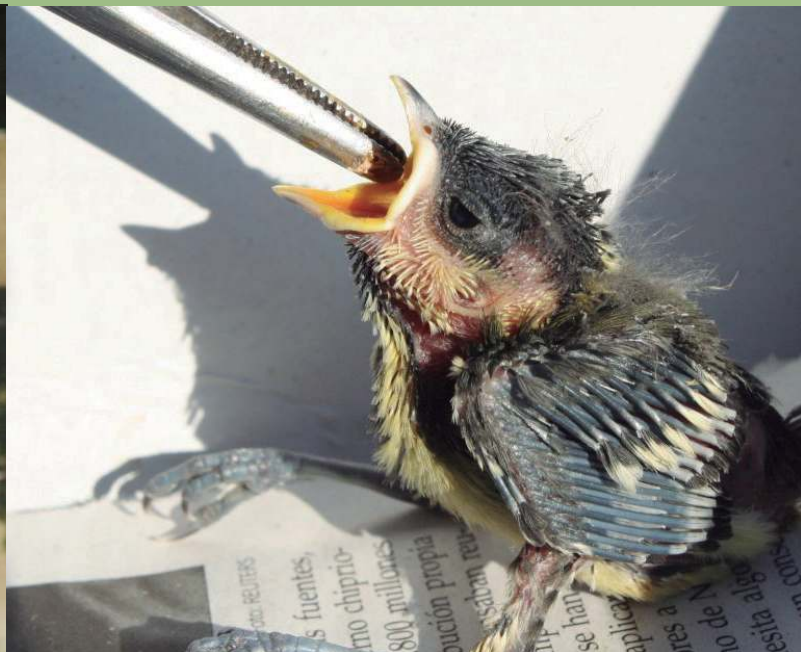
L'experiència vivencial sempre ha estat la millor arma per remoure consciències. Conèixer el nostre entorn, estimar-lo, protegir-lo. Així el lema «Qui estima Menorca no la destrueix» ha anat calant en la memòria col·lectiva de la ciutadania. Milers de persones han participat en les

L'EXPERIÈNCIA VIVENCIAL SEMPRE HA ESTAT LA MILLOR ARMA PER REMOURE CONSCIÈNCIES

activitats del GOB, ja sigui manifestacions, excursions, cursos, tallers, xerrades, etc. El voluntariat també ha estat una peça clau per tal d'educar en els valors ambientals; hom aprèn que ajudant el medi ambient ens estem ajudant a nosaltres mateixos. Així, la massa crítica ha anat creixent, fins que l'estima al territori ha acabat formant part de la identitat menorquina que molta gent reconeix.

Quaranta anys donen per a molt. Des dels inicis d'aquesta entitat, en què no existia el dret a defensar la naturalesa, hem passat a tenir el deure de fer-ho. L'educació és l'eina més important per provocar canvis perdurables cap a un model més sostenible i el GOB seguirà emprant-la a fi que aquest model formi part de l'ideari de tot el conjunt de la societat.

EL GOB I LA BIODIVERSITAT

LES ESPÈCIES SÓN LES PECES QUE COMPONEN ELS ECOSISTEMES I EN DEFINITIVA EL PAISATGE. SÓN COM LES PARAULES, QUE PODEN TENIR SENTIT D'UNA EN UNA, PERÒ QUE QUAN ES COMBINEN AMB LES ALTRES ÉS QUAN REALMENT COMUNIQUEN, TRANSMETEN I MULTIPLIQUEN EL SEU SIGNIFICAT.

Si preservem el bon estat dels ecosistemes, indirectament preservem les espècies que els componen. L'estat de les espècies ens indica l'estat de conservació del medi natural i el funcionament dels ecosistemes, dels quals, en definitiva, depenem.

El GOB ha treballat per a la conservació de les espècies que habiten Menorca des de diferents àmbits i maneres. S'ha actuat amb projectes d'estudi, de divulgació de problemàtiques i campanyes de gestió i protecció.

ANIMALS

El GOB Menorca el van formar un grup de joves aficionats a l'estudi dels ocells. Aquest grup va començar a funcionar a partir d'un cursat d'ornitologia que Pere Prats i Jordi Muntaner van organitzar l'any 1974 a l'Institut de Secundària de Maó. Ja des de llavors es van dedicar a recollir cites i a fer censos, informació que el 1979 va servir de base per a la publicació *Avifauna de Menorca*, de Jordi Muntaner i Josep Congost. Tenir informació sobre les espècies és important per poder prendre mesures per a la seva protecció.

A partir de 1979, amb l'ajuda del Fons d'Intervention pour les Rapaces, es van començar les campanyes de protecció de l'àguila peixatera, que consistien sobretot en la vigilància dels nius per assegurar l'èxit de la cria. L'anellament científic dels ocells va començar l'any 1983. L'any 1985 es va participar en la campanya d'anellament del litoral mediterrani, cosa que va significar la consolidació d'aquesta activitat científica. A partir de 1987 es comença a publicar *l'Anuari Ornitològic de les Illes Balears*. Un salt qualitatiu important van ser les campanyes d'anellament primaveral a l'illa de l'Aire, dins del projecte Piccole Isole, iniciades el 1993.

L'any 1994 es publica el primer llibre divulgatiu sobre els ocells de Menorca, obra de Raül Escandell i Santi Catchot, amb dibuixos de Fulgenci Torrents. L'any 1997 el GOB edita *l'Atlas dels Ocells Nidificants de Menorca*, realitzat per Antoni Escandell. El gran volum de feines al voltant de l'ornitologia va motivar que l'any 2000 es creàs la Societat Ornitològica de Menorca. La SOM va assumir des d'aleshores les feines d'investigació sobre els ocells. El GOB es va concentrar en les tasques de defensa, educació, i sobretot d'atenció a la fauna accidentada. L'any 1998 estaven ja en funcionament les actuals instal·lacions del Centre de Recuperació de Fauna Silvestre a la Pedrera de s'Alzina, cedida per Lithica, tot i que les tasques de recuperació de fauna es remunten a 1987. De llavors ençà s'han atès més de 18.000 animals, experiència que ha proporcionat elements per actuar intentant combatre les causes de sinistralitat, com els atropellaments a les carreteres, les xarxes elèctriques o els enverinaments.

El GOB també ha treballat en l'àmbit marí fent propostes per a la conservació dels hàbitats i participant activament en favor d'una pesca sostenible, per exemple, amb la creació de reserves marines o promovent la custòdia pesquera.

PLANTES

Les plantes vesteixen el paisatge i condicionen en gran mesura el funcionament dels cicles naturals. La diversa flora de Menorca ha estat tractada pel GOB també des de diferents aproximacions, educatives i de gestió ambiental. Per exemple, el 1994 ja es va organitzar una sembrada popular a la gola des Grau, que es va repetir el 1997 a sa Mesquida i el 2008 a Binimel·là, amb la finalitat de restituir aquells espais degradats.

El 1996 s'edita el llibre de Miguel Cao *Les Flors de Menorca*, que durant anys ha estat una eina bàsica per a la divulgació d'aquest ric patrimoni. L'any 1998 es forma el grup de botànica del GOB Menorca, compartit amb l'IME, que ha vingut fent tasques d'investigació, divulgació i assessorament per a la protecció d'espècies i paratges naturals. Entre les fites importants podríem destacar la creació de l'Herbari general de Menorca, la publicació del *Catàleg de les Plantes Vasculares de Menorca*, l'any 2004, o la realització d'inventaris botànics a les finques en custòdia, entre altres.

Des de finals dels anys 80 el GOB ha fet activitats de divulgació i conservació dels bolets, com cursets, mostres i exposicions. El 2011 es va editar una *Guia didàctica sobre els bolets de Menorca*. Es va col·laborar també en la formació del Cercle Micològic de Menorca, el 2012, el qual ha assumit amb força l'organització de tot tipus d'activitats al voltant dels bolets a l'illa.

L'any 1997 comença a funcionar el Viver de plantes de Menorca, una resposta pràctica a la problemàtica de l'aigua, amb la necessitat de potenciar la jardineria sostenible emprant plantes autòctones o adaptades al clima de Menorca, amb poc consum d'aigua i sense contaminants. És una resposta també a la introducció de plantes invasores i plagues. De llavors ençà s'han ampliat les línies de feina i en destaca la construcció de sistemes de depuració d'aigües residuals amb plantes aquàtiques. Aquests filtres verds són una de les solucions que el GOB proposa per evitar la contaminació dels aqüífers per nitrats provinents d'aigües residuals.

Els animals i les plantes són les nostres companyes de viatge sobre aquesta illa i és responsabilitat nostra vetllar pel seu futur.

**T'IMAGINES COM SERIA
MENORCA SENSE EL GOB?**

*fas falta,
fem falta*

